

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารในยุคปัจจุบัน รวมถึงการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไป เยาวชน และเด็ก ที่ก่อให้เกิดความสับสนในการตัดสินใจรับ ค่านิยมต่าง ๆ ที่เข้ามาในสังคม เช่น การบริโภคสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งฟุ่มเฟือย ทั้ง โทรศัพท์มือถือ รถจักรยานยนต์ โทรศัพท์ขนาดใหญ่ เครื่องเสียงราคาแพง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังขาดการควบคุมตนเองในด้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาการติดสื่ออินเทอร์เน็ต ติดเกม ออนไลน์ ด้านปัญหาอาชญากรรม ปัญหาพฤติกรรมทางเพศ ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัวและ ชุมชน ปัญหาผู้สูบบุหรี่ ปัญหาการทะเลาะวิวาท การหนีเรียน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เยาวชน เด็กนักเรียน ถูกมอมเมาไปกับการใช้เวลาและเงินในทางที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา เกิดผลกระทบในเชิงลบ และยังก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียดการปรับตัว ที่ไม่เหมาะสม กลายเป็นบุคคลที่เป็นปัญหาต่อสังคม ซึ่งเป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตของทุกคน

การเผชิญกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ปัญหาต่าง ๆ ล้วนเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการ ของเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2540 ก, หน้า 1) ได้สรุปว่า หากไม่สามารถ แก้ปัญหาของผู้เรียนได้จะทำให้พัฒนาการของการเรียนรู้ด้อยลงและอาจทำให้กลายเป็นบุคคลที่มี พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา เป็นบุคคล ที่มีปัญหาทางอารมณ์ เกิดความวิตกกังวล ขาดความ เชื่อมั่นบางครั้งอาจทอดหยหรือต่อต้านได้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสำหรับเด็กนักเรียน ที่ทุกฝ่ายต้องให้ การควบคุมดูแลและช่วยกันป้องกันมีอยู่มากมาย ซึ่งทั้งนี้สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งสื่อทุกประเภทก็เป็นตัวล่อลวงและสร้างความอยากรู้อยากเห็นให้แก่เด็ก นักเรียนเป็นอย่างมาก ฉะนั้นทุกฝ่ายควรเร่งช่วยกันดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้เด็กเยาวชนและ ประชาชนทั่วไปมีคุณภาพที่ดี สถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาควรจะมีบทบาทสำคัญ อย่างมากในการจัดการเรียนการสอนและการแนะแนว เพื่อสร้างคนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาวะ สามารถตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ และมีชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างเป็นสุข ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระราชทานให้กับนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2524

ว่า “การแนะแนวทางความประพฤติและจิตใจซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก ขอให้เพียรพยายามปลูกฝังความรู้ ความคิด ที่ปราศจากโทษ ให้แก่เขา โดยเสมอหน้า แนะนำอบรมด้วยเหตุผลและด้วยความจริงใจประกอบด้วยเมตตาปราณี สงเคราะห์ อนุเคราะห์ และนำพาไปสู่ทางที่ถูกที่เจริญ เขาชนกก็จะเกิดมีความมั่นใจและมีกำลังใจที่จะทำความดี เพื่อจักได้มีอนาคตที่มั่นคงแจ่มใสในวันข้างหน้า”

การจัดการศึกษาซึ่งเป็นไปเพื่อพัฒนาคน พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งหมายดังกล่าวดังกล่าว ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนเต็มตามศักยภาพตามจุดประสงค์ของแต่ละระดับและประเภทการศึกษาโดยมีพื้นฐานความรู้ความสามารถ และทักษะพื้นฐานที่ดี และเข้มแข็งพอที่จะออกไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใฝ่การเรียนรู้ มีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546 ,หน้า 53) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 ที่ระบุว่า “การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542,หน้า 2)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งวิธีการ กิจกรรม และเครื่องมือต่างๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักในการทำงานดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2544 ,หน้า 2-3)

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นการยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ความสำคัญของงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียนในทุกๆระดับ ผู้ปกครองนักเรียนหรือชุมชน

โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39 จังหวัด พิษณุโลก เป็นโรงเรียนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1- 6 ซึ่งผู้เรียนอยู่ในช่วงของวัยรุ่นซึ่งเป็นผู้ที่ต้องการหาเอกลักษณ์ของตนเอง อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง ต้องการอิสระจากครอบครัว ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน บางครั้งดูเหมือนให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เหล่านี้เป็นธรรมชาติของวัยรุ่น ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานที่เป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานงานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่างๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิด หลักการดำเนินงาน คือ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การยึดนักเรียน เป็นสำคัญในการพัฒนา เพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น และความสำเร็จของงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรโรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครองหรือชุมชน (กรมสามัญศึกษา.2544 หน้า 3 - 6)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ทั้งนี้ ผลที่ได้ อาจมาประยุกต์ใช้กับนักเรียนเพื่อให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และรักประเทศชาติ ท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคมให้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางให้หน่วยงานต้นสังกัด นำผลการวิจัยไปใช้ ในการสนับสนุนและส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินงานการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะนำผลการวิจัยไปศึกษาค้นคว้าเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานในการหาวิธีแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพ ปัญหาการดำเนินงานการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน
3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนา
4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา
5. ด้านการส่งต่อ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2553 ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 39 โรงเรียน จำนวนบุคลากรทั้งหมด 1,509 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2553 ในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 39 โรงเรียน ข้อมูลในแต่ละโรงเรียนประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนละ 1 คน ครูที่ปรึกษาโรงเรียนละ 1 คน ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งหมด 156 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน** หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน ในด้านการส่งเสริม การป้องกันและการแก้ปัญหา พร้อมทั้งวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนซึ่งการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก จำแนกได้ 5 ด้าน ดังนี้

1.1 **การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล** หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน เช่นความสามารถ สุขภาพ ครอบครัว และอื่นๆ

1.2 **การคัดกรองนักเรียน** หมายถึง การพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนมีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธี เพื่อดูแล ช่วยเหลือนักเรียนให้ถูกต้อง และรวดเร็ว

1.3 **การส่งเสริมนักเรียน** หมายถึง การดำเนินการสนับสนุนให้นักเรียนมีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่ดีขึ้นมีความภูมิใจในตัวเองในด้านต่างๆที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย

1.4 **การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา** หมายถึง การดำเนินการด้วยวิธีการกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการให้ความดูแลเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างใกล้ชิดและหาวิธีช่วยเหลือเพื่อลดความเสี่ยงและช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

1.5 **การส่งต่อ** หมายถึง การส่งนักเรียนต่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกรณีที่นักเรียนมีปัญหายากแก่การช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วมีพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้น เพื่อให้ปัญหานั้นได้รับการช่วยเหลือที่ถูกต้องและรวดเร็วขึ้น

2. **ผู้บริหารโรงเรียน** หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก

3. **ครูผู้รับผิดชอบ** หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน

4. **ครูที่ปรึกษา** หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแล กำกับติดตามนักเรียน ประจำห้องเรียน

5. **โรงเรียนมัธยมศึกษา** หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

6. **สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก** หมายถึง หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ กำกับดูแลโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก